Nr 37.

Ankom till Riksdagens kansli den 10 mars 1911 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra predikantsbostället Tolånga nr 1 och 6 i Malmöhus län samt i ämnet väckt motion.

(1:a Afd.)

I en till Riksdagen den 3 februari 1911 aflåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 54, har Kungl. Maj:t under åberopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, att en i statsrådsprotokollet närmare angifven, till förra predikantsbostället $^3/_4$ mantal Tolånga nr 1 och 6 i Tolånga socken af Malmöhus län hörande kvarnlägenhet må enligt kungl. kungörelsen den 31 december 1909 angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande af de i kungl. brefvet till domänstyrelsen samma dag i fråga om tillämpningen af berörda grunder meddelade närmare bestämmelser från egendomen upplåtas.

Till berörda statsrådsprotokoll har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»Vid under år 1909 förrättad uppskattning å den 14 mars 1912 arrendelediga förra predikantsbostället Tolånga nr 1 och 6 om $^3/_4$ mantal i Tolånga socken af Malmöhus län för förnyad utarrendering af samma egendom, som lämnar öfver 600 kronor i arrende, har förslag väckts om försäljning af vissa lägenheter från egendomen.

Med anledning häraf har domänstyrelsen med underdånig skrifvelse den 1 april 1910 underställt detta ärende Eders Kungl. Maj:ts nådiga

pröfning samt därvid öfverlämnat instrumentet öfver förberörda förrättning och öfriga ärendet rörande handlingar, däribland en under år 1909 i vissa afseenden kompletterad kopia af en utaf förste landtmätaren C. M. Carlqvist år 1890 upprättad karta öfver egendomen med tillhörande beskrifning.

Af handlingarna i ärendet inhämtas, bland annat, följande.

Egendomen, som är belägen 0,5 mil från Sjöbo och 0,9 mil från Löfvestads järnvägsstationer samt 3,3 mil från Ystad, består af två i jordeboken särskildt upptagna hemmansnummer, hvartdera å $^3/_8$ mantal. Vid laga skifte, som år 1849 verkställts, blefvo emellertid berörda två hemmansnummer utlagda såsom en ägolott.

Fastigheten innehåller en sammanlagd areal af 131 hektar 73,1 ar, fördelade i fem skiften, nämligen hemskiftet, två ängs- eller skogsskiften, i ägobeskrifningen kallade västra ängvången och östra ängvången, en så kallad kvarnlägenhet och ett torfmosseskifte. Västra ängvången är belägen 2 kilometer, östra ängvången 3 kilometer och kvarnlägenheten 600 à 700 meter från hemskiftet.

Å egendomen finnas fem lägenheter med innehafvarna tillhöriga byggnader, däribland en stugubyggnad å hvarje lägenhet, nämligen:

å hemskiftet norra torpet, som innehafves af Per Månsson, och södra torpet, som innehafves af Anders Månsson;

kvarnlägenheten, omfattande ägofigurerna nr 63—68 med en areal af 77,5 ar, däraf 19,8 ar tomt och åker, 47 ar äng och 10,7 ar impedimenter, hvilken lägenhet innehafves af Johan Olsson; samt

å enhvar af de bägge ängvångarna en lägenhet, af hvilka den ena innehafves af Mårten Persson och den andra af Nils Göransson.

Uppskattningsmännen hafva beträffande kvarnlägenheten meddelat, att densamma med undantag af den bebyggda delen och ett obetydligt trädgårdsland, utgjordes af ganska god äng, genom hvilken ginge ett mindre vattendrag. Vid detta vattendrag funnes sedan längre tid tillbaka en lägenhetsinnehafvaren tillhörig mindre sågkvarn. Vattentillgången vore dock så ringa, att sågen, som blott hade en klinga, endast vissa tider, såsom i regel vår och höst, kunde hållas i gång med vattenkraft.

Uppskattningsmännen hafva föreslagit, att de tre här ofvan först nämnda lägenheterna måtte försäljas till respektive innehafvare; och hafva uppskattningsmännen åsatt kvarnlägenheten ett saluvärde af 1,500 kronor.

Därest försäljning af ifrågavarande lägenheter icke skulle komma till stånd, hafva uppskattningsmännen åsatt desamma arrendevärden

med 160 kronor för norra torpet, 140 kronor för södra torpet och 75 kronor för kvarnlägenheten.

Beträffande de å ängskiftena befintliga två lägenheterna hafva uppskattningsmännen anfört, att desamma icke borde försäljas, bland annat på den grund att deras belägenhet vid skogen lätt kunde förorsaka densammas ofredande.

I enlighet med uppskattningsmännens förslag har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län låtit meddela en hvar af bemälda Per Månsson, Anders Månsson och Johan Olsson sådant föreläggande, som omförmäles i 6:te punkten af nådiga skrifvelsen den 25 september 1896 angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner, men har inom föreskrifven tid allenast Olsson inkommit med af behörig borgensförbindelse åtföljdt skriftligt förklarande, att han önskade inköpa den hembjudna lägenheten med förbehåll om rätt att inbetala köpeskillingen med $^1/_{10}$ årligen. Däremot hafva Per Månsson och Anders Månsson icke låtit sig afhöra. På grund häraf har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som under hand inhämtat, att Per Månsson och Anders Månsson icke vore spekulanter å ifrågavarande lägenheter, hemställt, att dessa lägenheter måtte bibehållas vid egendomen och att allenast kvarnlägenheten försåldes.

För egen del har domänstyrelsen tillstyrkt bifall till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förslag.

Jag ber slutligen få meddela, att riksdagsmannen F. W. Thorsson med skrifvelse den 16 juli 1910 till mig öfverlämnat transumt af en till honom ankommen skrift från ofvannämnda Nils Göransson, däruti Göransson uttalat önskan att få inköpa den af Göransson, nu brukade, här förut omtalade torplägenheten. I sin skrifvelse har Thorsson anhållit, att nämnda framställning måtte om möjligt bifallas. Med anledning häraf har jag låtit inhämta yttranden från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet, vederbörande skogstjänstemän, domänintendenten äfvensom domänstyrelsen.

Samtliga dessa myndigheter hafva afstyrkt den ifrågasatta försäljningen af Göranssons lägenhet, därvid domänstyrelsen särskildt hänvisat till sin förut omtalade skrifvelse den 1 april 1910.»

Motion. I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en af herr *F. W. Thorsson* inom Andra kammaren väckt motion, nr 310, i hvad densamma hänvisats till behandling af jordbruksutskottet, hvilken del af motionen innefattar hemställan, att Riksdagen måtte medgifva,

att tvenne till förra predikantsbostället $^3/_4$ mantal Tolånga nr 1 och 6 Tolånga socken Malmöhus län hörande torplägenheter få *försäljas* till sina *nuvarande innehafvare* nämligen:

lägenheten å Västra Ängvången, innehafvare Mårten Persson, utgörande ägofigurerna 69—78 och innehållande 5,6660 har tomt, åker och skogbeväxt äng för en köpeskilling af *650* kronor per har;

lägenheten å Östra Ängvången, innehafvare Nils Göransson, utgörande ägofigurerna 89—98 och innehållande 4,4570 har tomt, åker, äng och impedimenter för en köpeskilling af *600* kronor per har; samt

att köparna må medgifvas erlägga köpeskillingen »enligt kungl. kungörelsen af den 31 december 1909 angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande af de i kungl. brefvet till domänstyrelsen samma dag i fråga om tillämpningen af berörda grunder meddelade närmare bestämmelser».

Till stöd för sin framställning har motionären anfört följande:

»I Kungl. Maj:ts proposition nr 54 angående upplåtande af en lägenhet från förra predikantbostället Tolånga nr 1 och 6 i Malmöhus län framhåller departementschefen, att å egendomen finnas fem lägenheter med innehafvarna tillhöriga byggnader, däribland stugubyggnad å hvarje lägenhet. Å hemskiftet innehafves norra torpet af Per Månsson, södra torpet af Anders Månsson och kvarnlägenheten af Johan Olsson, samt å hvar och en af de bägge ängvångarna hvardera en lägenhet, af hvilka den ene innehafves af Mårten Persson och den andra af Nils Göransson.

Uppskattningsmännen hafva föreslagit, att de tre förstnämnda lägenheterna måtte få försäljas till respektive innehafvare, men att de båda å ängsskiftena befintliga lägenheterna icke borde försäljas på den grund, att enligt uppskattningsmännens uppfattning: »deras belägenhet invid skogarna är sådant, att lägenheterna icke böra besättas med själfägare, då lägenheterna möjligen inom kort tid kunde blifva bebodda af sådana personer, som icke voro nogräknade med skogens fredande, vare sig det gällde skogens återväxt eller måhända äganderätten, medan däremot om lägenheterna upplåtas under nyttjanderätt har man innehafvarne så att säga i sin hand och kan lättare stäfja ofog, om sådant förmärkes. Hvad särskildt beträffar den lägenhet, som innehafves af Nils Göransson, och hvilken eljest bäst skulle lämpa sig för försäljning, så torde äfven den omständigheten, att enligt förste landtmätarens meddelande skiftet synes vara i saknad af utfartsväg, kunna vålla någon svårighet för försäljningen».

Skogstorpen innehålla följande areal.

»Å Västra Ångvången innehar Mårten Persson ägofigurerna 69—78, som i ägobeskrifningens uppgift innehåller 5,6660 har tomt, åker och skogbeväxt äng, för hvilket han utgifver 2 karldagsverken i veckan och 16 kvinnodagsverken om året samt betalar i årlig afgäld 100 kronor. Åkern är lermylla på grusblandad bottenler. Å Östra Ångvången innehar Nils Göransson ägofigurerna å kartan 89—98, som uppgifves innehålla 4,4570 har tomt, åker, äng och impedimenter, för hvilket han utgifver 2 karldagsverken i veckan och 10 kvinnodagsverken om året.»

De båda torparna Per Månsson och Anders Månsson, som brukat torpen i hemskifte, ha afstått från att inlösa de erbjudna lägenheterna. Däremot ha torparna Mårten Persson och Nils Göransson i följande till kungl. domänstyrelsen insända skrift begärt att få inlösa sina torp.

»Undertecknade Mårten Persson och Nils Göransson, torpare under militärbostället nr 1—6 Tolånga, hvilka förut haft löfte få köpa våra jordar, som vi själfva odlat samt med egna medel uppbyggt husen, men omförmälda löfte är återtaget. I stället hafva vi erbjudits att betala ett oskäligt högt arrende. Arrendet måste få anses obilligt, då vi begäres skola betala $^2/_3$ mer i arrende per tunnland än boställsinnehafvaren. Med anledning häraf nödsakas vi tillkännagifva, att vi icke kunna emottaga kontrakt på dessa arrendevillkor.

Kan ej köp beviljas på våra i cirka 40 år mot årligt arbete innehafvande jordstycken å 300—325 kr. tunnland, få vi lämna jordbruket och blott begagna den bit, hvarå husen stå på, jämte trädgårdstäppan.

Tolånga den 26 januari 1910.

Ödmjukligen

Mårten Persson. Nils Göransson.»

Torparna voro nog naiva att tro, att de skulle erhålla någon underrättelse om sin skrifvelses öde. När denna uteblef, vände en af dem sig med en skrifvelse till undertecknad, hvari framhölls bland annat, att de båda torparna skrifvit till domänstyrelsen och begärt att få lösa sina torp, men ej erhållit något svar å sin framställning, och de tyckte »det var hårdt, om de, som utnyttjat sina bästa krafter dels på arbete vid gården och dels på den torfva, som de på ålderdomens dagar gärna skulle vilja kalla sin, tvingas att antingen betala ett oskäligt högt arrende jämfördt med stamhemmanet eller också måhända blifva utkastade».

I syfte att bringa torparnas fråga under förnyad pröfning, ingaf jag till jordbruksdepartementet den 16 juli 1910 följande skrift.

Till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

Under min vistelse vid riksdagen innevarande år emottog jag från torparen Nils Göransson nr 1—6 Tolånga en skrifvelse, hvarur jag härmed tillåter mig öfverlämna närslutna transumt, till den åtgärd hvartill herr statsrådet kan finna dess innehåll föranleda.

Vid ett personligt besök, som jag gjorde i Tolånga, tilläts jag taga del af byns karta, upprättad 1828. Af denna karta framgick, att väg är uttagen till torparen Nils Göranssons nu innehafda torp, och skär denna väg skifteslittrerna nr 588, 599, 600, 604, 609 och 619. Samma väg användes af en privat jordägare, öfver hvars jordstycke den är lagd. Det skogsskifte, å hvars södra ände torpet är beläget, utgöres af 19 tunnland. Torpet omslutes på tre sidor af enskilda jordegendomar.

Å skogsskiftet Ängvångens nordvästra hörn ligger en torplägenhet om 11 och 12 tunnland jord fullständigt fristående och afskild från kronans skog genom en allmän väg till Branstadsby. Båda dessa torplägenheter lämpa sig synnerligen väl för afsöndring, och anhåller jag vördsamt, att herr statsrådet ville låta verkställa undersökning och om möjligt bifalla den gjorda framställningen om inlösning af torpen i fråga.

Stockholm den 16 juli 1910.

Högaktningsfullt

F. W. Thorsson.

I anledning af förestående skrifvelse ha samtliga myndigheter yttrat sig, och jag tillåter mig göra några utdrag af handlingarna. Domänintendenten i Malmöhus län anförde bland annat:

»Jag har i hufvudsak intet annat yttrande att afgifva än hänvisning till uppskattningshandlingen, däri uppskattningsmännen framhållit sina skäl emot försäljningen, en mening som jag fortfarande delar.

Hvad beträffar den af Thorsson lämnade uppgiften, att han tagit del af en Tolånga bys karta af år 1828, så har jag förevisat länets förste landtmätare denna karta och som förklarade, att den därå nu ifrågavarande väg icke fanns upptagen å enskifteskartan äfvensom att en därintill belägen enskild tillhörig fastighet synes sakna utfartsväg.

Hvad angår försäljningen äfven af en annan lägenhet bemärkt »västra ängsvången» och som innehafves af Mårten Persson, som därå äger egna byggnader, så förklarade denne vid uppskattningsförrättningen 1909, att han icke ville köpa denna lägenhet. Formellt sedt föreligger icke heller nu någon framställning om köp från hans sida.

Mörarp den 30 juli 1910.

Anders Persson.»

Länets förste landtmätare anför följande:

»På uppmaning af Kungl. Maj:ts befallningshafvande får jag med anledning af innehållet uti förestående domänintendentens i Malmöhus län skrifvelse den 30 juli 1910 vördsamt meddela, att vid det af C. V. Grönvall åren 1826—1836 påbörjade och S. J. Schelin åren 1837—1845 fortsatta och afslutade laga skifte inom Tolånga kyrkoby, fastställdt den 13 april 1849, beslut visserligen blifvit den 5 mars 1838, § 9 förrättningsprotokollet, fattadt angående utläggandet af en väg, som antagligen motsvarar den nu ifrågavarande, men att, såvidt härstädes kunnat utrönas, nämnde väg ej blifvit särskildt angifven hvarken i delningshandlingen eller å den till samma förrättning hörande här förvarade skifteskarta, hvadan densamma tills annat blifvit visadt måste i skiftesarrendet anses såsom obefintlig.

Malmö i länets landtmäterikontor den 30 november 1910.

K. E. Långström.»

Öfverjägmästaren i länet och Konungens befallningshafvande yrkade med hänvisning till uppskattningsmannens och domänintendentens yttrande, att framställningen icke måtte till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda, och slutligen har domänstyrelsen instämt i de underordnade myndigheternas afslagsyrkande. Som af föreliggande proposition framgår har ej heller Kungl. Maj:t ansett sig böra göra någon framställning i målet.

Efter denna rundgång och dessa skrifverier står torparnas egnahemsfråga lika olöst. Det är därför, som jag dristar genom en motion bringa ärendet inför Riksdagens pröfning.

Uppskattningsmännen, på hvars utlåtande vederbörande myndigheter stödt sitt afslagsyrkande hvad det gäller försäljningen af de båda skogstorpen, ha som skäl mot försäljningen anfört, att skogen kunde

blifva utsatt för åverkan, om torpen komme att bebos af »*själfägande*» brukare. Skulle således de själfägande besitta en sämre moral än arrendatorerna? Ett synnerligen dåligt betyg från den privata äganderättens beundrare. Rundt omkring de båda nu ifrågavarande torpen äro bosatta själfägande småbrukare; ha dessa ådagalagt så dåliga rättsbegrepp, som uppskattningsmännen befara skulle besjäla de blifvande innehafvarna af kronotorpen, då skulle skogen ej tett sig i det goda skick, som öfverjägmästaren och beskattningsmännen själfva konstatera att den gör. Det andra skälet, som anföres mot försäljningen, är, att väg saknas till det östra torpet. Som jag redan i min skrifvelse till Kungl. Maj:t betonat, så återfinnes denna för myndigheterna *obefintliga* väg på bykartan sedan 1828. Uti det utlåtande förste landtmätaren angifvit, framhåller han visserligen, att vägen är »*obefintlig*» på skifteskartan, men framhåller att i § 9 förrättningsprotokoll öfver laga skifte inom Tolånga kyrkoby beslut fattats att utlägga väg, som antagligen motsvarar den nu ifrågavarande. Af okänd anledning har vägen slarfvats bort på den hos myndigheterna förvarade skifteskartan. Ortens befolkning ha dock i många år brukat den »*obefintliga*» vägen, äfven om det ibland varit knaggligt att taga sig fram i skogen.

Vare sig kronan säljer nu ifrågavarande torplägenhet eller förnyar arrendekontraktet, måste naturligtvis brukaren af torplägenheten tillförsäkras utfartsväg. Jag kan nämligen ej föreställa mig, att staten kan utarrendera sin jord, låt vara om det äfven är till en torpare, utan att brukaren af jorden måste ha säkerhet för att få färdas på jorden från och till sitt lilla småbruk. Han har minst af allt råd att skaffa sig flygmaskin. Det skulle onekligen ta sig konstigt ut, om den privata ägaren af ett skogsskifte, öfver hvilket den af myndigheterna obefintligt ansedda vägen leder, en vacker dag skulle afstänga densamma. Det synes mig, att kronan har lika stor skyldighet värna torparens rätt som sin egen. Vägfrågan måste således under alla omständigheter lösas och bör icke utgöra ett hinder för lägenhetsinnehafvaren att få lösa den jord han brutit, om annars staten vill afyttra densamma.

I den till domänstyrelsen ställda skriften klaga torparna öfver, att arrendevillkoren äro för stränga. Detta har gifvit mig anledning att något närmare studera det syningsinstrument, som ligger till grund för arrendenas bestämmande för såväl hufvudgården som torplägenheterna, och jag kan icke frigöra mig från den uppfattningen, att domänintendenten och uppskattningsmännen varit eniga därom, att innehafvaren af hufvudgården är i behof af lindrigare arrende än hans, som jag förmodar, mycket svagare torpare äro.

Jag tillåter mig citera följande ur uppskattningsprotokollet.

»Under förutsättning att ofvanstående förslag om försäljning godkännes, utgör den areal, som skulle tillhöra arrendet efter afdrag af icke afkomstgifvande mark men med tillägg af östra delen af ägofiguren 54 och hela ägofiguren 55, som icke skulle försäljas, men som torde kunna medräknas såsom tillhörande hemplanen, sammanlagdt 70,7130 har åker och 10,2370 har äng. Arrendevärdet för denna del hafva vi uppskattat på följande sätt:

8	har	af den bästa åkern	kr.	32	per har	= kr.	256: —
15	„	„ „ därnäst bästa åkern	„	20	„ „	= „	300: —
10	„	„ „ sämre åker	„	12	„ „	= „	120: —
25	„	„ „ åker, sand på skarp- och grusbotten	„	8	„ „	= „	200: —
12,7130	„	af den allra sämsta åkern, bestående af dels grusryggar och dels så lätt sandjord, att den närmar sig flygsand	„	4	„ „	= „	50: 85
4,80	„	af den bästa ängen	„	25	„ „	= „	120: —
1,20	„	sämre äng	„	15	„ „	= „	18: —
4,2370	„	s. k. äng egentligen betesmark	„	7	„ „	= „	29: 25
	Vidare	tillkommer					
5,5390	har	åker, som nu innehafves af Mårten Persson, hufvudsakligen lerjord med jämn yta	„	45	„ „	= „	249: 25
3,9770	„	åker i nämnda vång, som nu brukas under hufvudgården, dels lermylla, dels grus och sandblandad mylla	„	35	„ „	= „	139: 12
2,9380	„	åker i östra ängvången, som nu brukas af Nils Göransson, hufvudsakligen grusmylla på grusbotten	„	35	„ „	= „	102: 83
0,3630	„	äng i detta skifte				„	10: —
1,1560	„	åker				„	12: —
						Summa kronor	1,607: 30

eller i afrundadt tal 1,600 kronor.

Återstående delarna af egendomen, nämligen skogsmarken och torfmossen, ha för arrendatorn intet annat värde än att det tillgodoser

eldbrandsbehofvet, som möjligen kan motsvara de dessa delar påhvilande onera. — Lägges till ofvan föreslagna arrendevärde, 1,600 kronor, de eventuellt föreslagna beloppen för de till försäljning föreslagna delarna af egendomen, 375 kronor, skulle arrendebeloppet för egendomen i sin helhet uppgå till 1,975 kronor, ett belopp, som motsvarar nära 3,60 procent af taxeringsvärdet.

Det föreslagna arrendebeloppet anse vi vara det högsta, som kan betalas för denna särdeles svaga och dåliga samt ytterst svårbrukade egendom, om en arrendator skall kunna reda sig.

Beträffande de delar af egendomen, som nu innehafvas af Mårten Persson och Nils Göransson, i hvad angår till dessa lägenheter hörande tomter och åkrar samt, hvad beträffar den sistnämnda, äfven de som äng upptagna ägofigurerna 93, 94 och 98, men utan rätt för honom att där afverka skog, torde böra åt dem upplåtas antingen på deras lifstid, och därest de äro gifta på deras hustrurs lifstid, eller på den nya arrendeperioden, emot erläggande till arrendatorn af årliga afgälder, hvilka, i betraktande af att de blifva befriade från att betala onera för lägenheterna, föreslås böra utgå med för Mårten Persson 300 kronor och Nils Göransson 155 kronor. Då egendomen har ovanligt riklig tillgång på torfjord, torde Mårten Persson och Nils Göransson kunna tillerkännas rätt att efter anvisning af arrendatorn få upptaga torf å egendomens mosse för sina eldbrandsbehof.

Enahanda rättighet torde tillerkännas lägenhetsinnehafvarna Per Månsson och Anders Månsson, därest de icke erhålla köp å sina lägenheter, men böra i så fall de årliga föreslagna afgälderna för dessa lägenheter höjas med 25 kronor för Per Månsson och 20 kronor för Anders Månsson, hvilka, utan ökning i arrendet, böra tillkomma arrendatorn, enär han får utgöra onera för lägenheterna.»

Af stamhemmanets åker och äng har således arrendatorn påförts arrende för 85 har, med *1,232* kronor 97 öre. Skogsmarken och torfmossen erhåller han afgiftsfritt jämte årlig utsyning af 12 kubikmeter virke samt rätt att upptaga torf för husbehof. Dessutom håller kronan alla nödiga byggnader till hemmanet. Fyra torpare, som tillsammans bruka *20,5* har åker och äng, få härför erlägga ett arrende af 678,78 kronor, därjämte äga de rätt efter anvisning af boställsinnehafvaren upptaga torf för husbehof. Någon rätt till utsyning af virke äga de icke och få dessutom själfva uppföra och underhålla för torpen nödiga byggnader.

Enligt samma protokoll utgick för 1908 i utskylder och onera för hela egendomen inräknadt torpen 442,99 kronor. De fyra torparna,

som nu äro kvar, ha ålagts att utlösa det höga arrendet, bidraga till utskylder och onera med tillsammans 125,17 kronor årligen.

Den nu gjorda axplockningen ur ett värderingsinstrument inbjuder till många reflexioner. Det må vara sant, som uppskattningsmännen säga, att detta kronohemman är »*svagt*», men då böra väl heller icke torpen vara af *prima* beskaffenhet, och det kan icke försvaras, att *torparen skall obehörigt belastas för det staten skall erhålla den beräknade jordräntan af hela egendomen.*

Jag vågar hysa den förhoppningen, att äfven om Riksdagen icke skulle vilja biträda yrkandet om försäljning af ifrågavarande torplägenheter, så skall Riksdagen med gillande åse, om myndigheterna vid förnyad utarrendering af Tolånga kronoboställe afvägde arrendevillkoren så att torparna icke blefvo hårdare belastade än innehafvaren af hufvudgården. Särskildt bör hänsyn tagas till att torparen själf får anskaffa och underhålla nödiga byggnader å torpen.

Säkerligen borde hela kronoarrendefrågan underkastas en grundlig revision, men området för denna motion medgifver icke att närmare ingå på denna mycket stora och för statsinkomsterna synnerligen viktiga fråga. Tvifvelsutan föras många gånger uppskattningsmännen bakom ljuset vid värdering af kronoegendomarnas afkastningsförmåga. Huru skulle annars, som i många fall sker, en person omedelbart efter det han tillträdt en kronoegendom öfverlåta densamma till ny brukare med ett afträdesbelopp, som ibland fördubblar det af uppskattningsmännen skäligt ansedda arrendet. För att förekomma dylik obehörig spekulation borde staten i sina kontrakt stipulera, att då arrendatorn vill afträda sitt innehafda arrende skall han vara skyldig hembjuda detta till staten, innan han äger rätt öfverlämna detsamma till ny brukare. Emellertid måste denna stora fråga framföras inför Riksdagen i ett annat sammanhang.»

Utskottet. Mot den i propositionen föreslagna lägenhetsupplåtelsen har utskottet intet att erinra.

Beträffande den af motionären inför Riksdagen dragna, förut af Kungl. Maj:t vid särskilda tillfällen pröfvade frågan om ytterligare upplåtelser från ifrågavarande kronoegendom kan utskottet icke annat än fästa afseende vid den omständigheten, att skogstjänstemännen framhållit, att de torp, som därvid äro i fråga, borde ur skogsvårdssynpunkt bibehållas i kronans ägo. Utskottet kan alltså icke biträda motionen i detta afseende. Däremot har utskottet icke kunnat undgå att i likhet med motionären finna de för ifrågavarande lägenheter beräknade arrendena väl höga, särskildt i betraktande däraf att lägenhetsinnehaf-

varna utom arrendet skulle bidraga till utgörande af utskylder och onera samt att de synas själfva hafva odlat lägenheterna. Emellertid är utskottet förvissadt, att vid blifvande utarrendering af egendomen vederbörlig hänsyn kommer att ägnas nämnda förhållanden.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Riksdagen må

I. bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition; samt

II. afslå herr Thorssons ifrågavarande motion.

Stockholm den 10 mars 1911.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Reservation:

af herr *S. Linders*, som ansett, att utskottet bort hemställa

att Riksdagen i anledning af herr Thorssons förevarande motion ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om uppskattning för försäljning af de i berörda motion afsedda torplägenheter, hvarefter de nuvarande innehafvarna af ifrågavarande torplägenheter beredas tillfälle att, därest de sådant önska, till uppskattningsvärdet inköpa lägenheterna, innan kontrakt afslutas om utarrendering af förra predikantsbostället Tolånga nr 1 och 6 i Malmöhus län; samt

af herrar *D. Persson,* grefve *R. G. Hamilton* och *G. A. E. Kronlund*, hvilka instämt med herr Linders.

Det skulle här antecknas, att herr *E. A. Lindblad* icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.